

BÁCSORSZÁG

VAJDASÁGI HONISMERETI SZEMLE

• 2011/4. (59. szám)

Alapító: Grafoprodukt Kft., 24000 Szabadka, József Attila u. 26., tel./fax: 024/555-032, e-mail: bacsorszag@open.telekom.rs • www.bacsorszag.rs

Szerkesztőbizottság:

Ricz Péter (elnök), Dr. Czékus Géza, PhD. Fábrián Borbála, Glässer Norbert, Dr. Mészáros Zoltán, Özveggy Károly, Silling Léda

Főszerkesztő: Silling Léda

Olvasószerkesztő: PhD. Fábrián Borbála

Kiadó: Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság

Elnök: Szabó Lajos

Számítógépes tördelés: Göncöl Róbert

Korrektor: Huszka Márta

Szerkesztőség és levélcím: Grafoprodukt Kft., 24000 Szabadka, József Attila u. 26., tel./fax: 024/555-032

Tagsági díj egy évre: 1000 dinár.

Számlaszám: 160-135364-26

Nyomda: Grafoprodukt Kft., Szabadka

Igazgató: Özveggy Károly

Minden jog fenntartva!

A szerkesztőség beleegyezése nélkül a Bácsországban megjelent cikkek nem közölhetők!

A címlapon: Bács vármegye címere a bácsi várból (fotó: Silling Léda)

A hátsó címlapon: A 2011. augusztus 15-én felavatott apatini Szent István szobor, Varga Attila szobrászművész alkotása (fotó: Silling István)

CIP - Katalizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
930.85(497.113)

BÁCSORSZÁG : vajdasági honismereti szemle /
Főszerkesztő: Silling Léda. - 1995, 1- . - Szabadka
Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság, 1995- . - 30 cm
Tromesečno
ISSN 1450-6831
COBISS.SR-ID 135176711

A Bács-Bodrogh Vármegyei Történelmi Társulat évkönyveinek (BBVT-TÉ) idén megjelent harmadik reprint kötetéhez kapcsolódva a délvidéki nemességet mutatjuk be a kismemesektől az arisztokratákig, a középkortól napjainkig.

A nemesség egyik jellemzője a leszármazás, vérségi kapcsolatok számontartása. A legkorábbi családfakutatók hozzájuk kapcsolódnak, hiszen amikor nemesi jogukat igazolták, akkor a nemességszerzőt is be kellett mutatni. Napjainkban reneszánszát éli a családfakutató, hiszen legtöbbször kíváncsiak vagyunk a gyökereinkre, arra hogy honnan származunk. Nekik adunk segítséget, hogy hogyan induljanak el a kutatásban, hiszen a saját múltunk megismerése hozzásegít ahhoz, hogy a történelmet is jobban megértsük.

T A R T A L O M

Tóth Tamás	Becherer Károly
A két Patachich érsek 2	Egy bácskai nemesi család 69
Korhecz Papp Zsuzsanna	Glässer Norbert
Mathias Hanisch kalocsai portréi 12	Bennszülöttek, üvegvitrinek és a szabadkai Vojnits család 72
Apró Erzsébet	Pogány Margit
Bács-Bodrogh vármegye f. ispánjai 20	Bereczek a Duna és a Tisza mentén 73
Szabó József	Fábrián Borbála
Oroszlámos utolsó grófa 24	Nemesi házassági szerződések – moring levelek 76
Cseh Valentin	Uri Ferenc
Corvin János herceg élete 30	A genealógiáról 79
Wilhelm József	Petz Gábor
A Bácsott tartott Jagelló-kori országgyűlések történelmi háttere 36	A Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete 83
Balla Dorottyá	Uglik Tamás
Török kori rajzok Stuttgartban 39	Ösmerem apádat 85
Wicker Erika	Kovács Iván
„Haramiák” a 16. századi Észak-Bácskában 40	Állati diplomácia 89
Pogány Margit	Wicker Erika
Nemesek Apatinban 42	Egy két évezreddel ezelőtt élt nemes úrhölgy 93
Sövény Mihály	Polgárdy Géza
Földesurai tették mezővárossá: Bácsalmás 47	Aki „a tenyerén hordta a szívét” 96
Fábrián Borbála	Szabadka 1860. 99
Városlakó nemesek a Bácskában 1848 előtt 50	Bezzegh Alpár
Podhorányi Zsolt	Szabadka 1780 körüli viszonyainak ismertetése
Kastélyok és mágnások a Bácskában és a Bánságban 56	Johann Matthias Korabinsky honismereti lexikonában 100
Ninkov K. Olga	Mészáros Zoltán
Szabadkai vadászatok – nemesi vadászok 59	Sokcsevits Dénes: Horvátország a 7. századtól napjainkig 105
Korhecz Papp Zsuzsanna	Kovács Zita
Podhorányi Zsolt: Mesél a délvidéki kastélyok – mágnások a Bácskában és a Bánságban 63	A 200 éves Bajai Református Egyházközség történeti kiállítása és jubileumi kiadványa 106
Sövény Mihály	Mészáros Zoltán
Az almási Rudics birodalom felbomlása 64	A lajstromozott múlt 107
Szántó Edit	
Délvidéki zsidó nemesek 67	

Készült a

MIC
IC

támogatásával.

A két Patachich érsek

Egyházi újjászületés a Bácskában (1733–1784)

A kalocsai érseki kastély dísztermében két grisaille látható.¹ Az egyik a „Deo” felirat szerepel és az új barokk f székesegyház építési munkálatait mutatja be. A másik képen a „Sacerdotio” felirat fölött az új f pásztori rezidencia építése látható. A két szürke táblakép mellett két, ugyanolyan technikával készült portrét is láthatunk, amely Patachich Gábor és másodunokaöccse, Patachich Ádám kalocsa-bácsi érsekeket (1733–1745, ill. 1776–1784) ábrázolja. Az alkotás a f egyházmegye újjászületésének kíván emléket állítani, amely a török hódoltságot követ en csak ekkor, a XVIII. században kezd dhetett el. Ebben az id szakban a kalocsa-bácsi érsek joghatósága alá tartozott teljes Bács vármegye, Pest–Pilis–Solt déli része, valamint Csongrád megyéb l is egy helység, Horgos.

1. A Magyar Királyság déli része a török hódoltság idején

Az oszmán hódítás, amely a reformációval egy id ben történt, megváltoztatta Magyarországot, így Kalocsa és Bács sorsát is.

1.1. Az érsekség középkori eredete

Kalocsa a Szent István király (997–1000/1001–1038) alapította tíz egyházmegye egyike, a XI. század els évtizedében alapították, az els püspöke egy bencés szerzetes volt, a szentként tisztelt Asztrik. A hagyomány szerint István követeként hozta el II. Szilveszter pápától (999–1003) a királyi koronát az új uralkodónak. Kalocsa és Esztergom rövid id n belül érseki székek lettek. Nem világos, hogy miért két egyházmegyét emeltek érseki rangra egy helyett, de az sem világos, hogy miért kett s nevet kapott a f - egyházmegye, miért Kalocsa és Bács városokról nevezték el. Az bizonyított, hogy a középkor folyamán az érseki egyházmegyének ez a két székhelye volt, két székesegyházzal és két székeskaptalannal, de az nem világos, hogy hogyan alakult ki ez a sajátos szerkezet: van, aki két egyházmegye egyesülésér l, és van, aki a székhely változásáról beszél. Mindenesetre a kalocsa-bácsi érsek fontos szerepet töltek be a középkori Magyar Királyságban, mivel a magyar egyházi hierarchia második méltóságának számítottak, és fontos állami hivatalokat töltek be. A kalocsai érseki tartomány szu ragáneau² egyházmegyéi Erdély, Várad, Csanád, Zágráb, Zengg-Modrus és Szerém voltak.

1.2. A török hódoltság alatt

Az 1526-os mohácsi csata lett a középkori Magyar Királyság bukásának szimbóluma, de az összeomlást nemcsak a küls , de bels okok is el segítettek. A törökök 1541-ben a f várost, Budát is elfoglalták, ekkor szakadt a Királyság három részre, a katolikus vezetés , ún. Királyi Magyarországra, a protestáns Erdélyi Fejedelemségre a Partiummal, valamint a török hódoltság alatt lév területekre. Gyakorlatilag csak a gy ri és nyitrai egyházmegyék maradtak érintetlenek a török pusztítástól. Az esztergomi f egyházmegye székhelyét az északabbra fekv Nagyszombatba kellett áthelyezni, ahol az egészen 1820-ig maradt. Az egri püspök székhelye Kassa lett, a veszprémi püspöknek is Sümegre kellett költöznie. Kalocsa-Bács, Csanád,

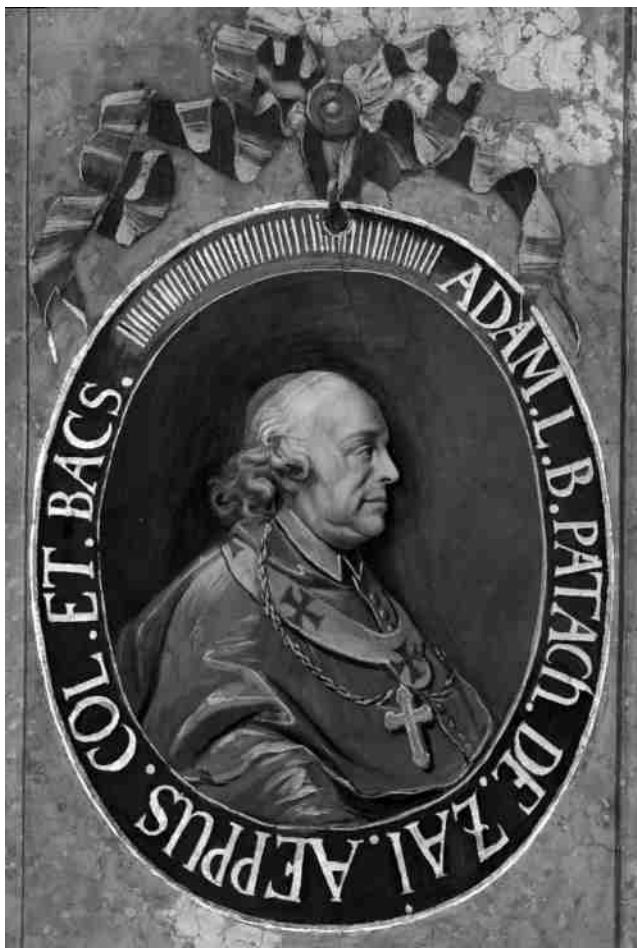
F. A. Maulbertsch: Patachich Gábor kalocsa-bácsi érsek (grisaille, 1784, Kalocsa, érseki kastély)

Pécs, Szerém, Vác a török uralom, Erdély és Várad a protestáns térhódítás miatt nem m ködhettek. A horvát Zágráb és Zengg-Modrus egyházmegyéket is részben elfoglalták a török hódítók, Bosznia pedig különleges helyzetbe került azáltal, hogy a ferences missziós püspökök székhelye lett.

Szent Asztrik (XVIII. sz. eleje, Orawka, Lengyelország)

F. A. Maulbertsch: Patachich Ádám kalocsa-bácsi érsek (grisaille, 1784, Kalocsa, érseki kastély)

Fontos tény, hogy a régi Királyság összes püspöki székrét betöltötték királyi kinevezések révén még akkor is, ha a püspökök többsége nem tudta hivatalát elfoglalni vagy a hódítás, vagy a reformáció miatt. A török által elfoglalt vagy protestáns területen lévő püspökségek gyakorlatilag címzetes püspöki székek lettek, amelynek címét viselőik általában a pályafutásuk elején kapták meg abban a reményben, hogy később egy fontosabb püspökség élére kerülhetnek. Éppen ezért ezeken a helyeken gyakran váltották egymást a püspökök. Csanádnak, ahogyan Vácnak és Pécsnek is például 36-36 püspöke volt mintegy 200 év alatt. Ezek között az egyházmegyék között Kalocsa különleges szerepet töltött be, hiszen Kalocsának 1526 és 1732 között „csak” 18 fő pásztor volt, és az egyházi hierarchiában változatlanul a második helyet töltötte be Esztergom után. Az érseki titulus ugyanis egy életre, egy az udvarnál, vagy az egyházban eltöltött hosszú, hasznos szolgálattal elismerését jelentette. Hat fő pap, azaz egyharmaduk csak egy évig élvezhette az érseki széket: öten meghaltak, egyet pedig áthelyeztek. A horvát nemesi származású pálos, Borkovich Márton (Martin Borkovi 1586–1587) éppen 89 éves volt, amikor zágrábi püspökként kalocsa-bácsi érsekké nevezték ki – egy éven belül meghalt. Ebben az időszakban vele együtt hat érsek volt horvát, hiszen a horvátországi egyházmegyék Kalocsaszerű ágensei voltak. Frangepán Ferenc (Franjo Frankopan 1527–1543) érsek a mohácsi vérszt követően Szapolyai I. János király (1526–1540) szolgálatában állt. Gregoriáncai Pál (Pavao Gregorijanac 1565) zágrábi püspökként a katolikus megújulás nagy győzelmén, a tridenti zsinaton (1545–1563) is részt vett. Gróf Draskovich György érsek (Juraj Draškovi 1572–1587), bíboros (1586-tól) szintén zágrábi püspökként vett részt a zsinaton. Kol-

onich Lipót érsek (Leopold Koloni 1688–1695), bíboros (1686-tól) elbájos lovagként harcolt az első sorban a török ellen, egyházi pályafutását pedig esztergomi érsekként és az egyik legbefolyásosabb bécsi politikusként fejezte be. Petretich Péter (Petar Petreti 1666–1667) neve alatt nyomtatták ki az első horvát, kaj dialektusban írt evangéliumot, és iszágrábi püspökként került Kalocsára.

A török hódoltság ideje alatt volt egy másik fontos különbség a kalocsa-bácsi érsek helyzetében a többi „címzetes” püspökhöz képest: az összes kalocsa-bácsi érsek párhuzamosan egy másik, valóban működő egyházmegye püspöke is volt. Az adminisztrált egyházmegye a hatalmat és az anyagi forrásokat jelentette, az érseki titulus pedig a rangot és az elismerést. Az adminisztrált egyházmegyék legtöbbször a gazdagabb és csak kisebb károkat szenvedett Győr és Nyitra voltak. A püspököknek csak a felét engedték meg Róma. Buda felszabadítása (1686) után ismét többet lehetett tenni a felszabadított egyházmegye területén, de a Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) alatt ismét megsemmisült minden. Gróf Csáky Imre érsek (1710–1732), bíboros belekezdett ugyan néhány reformba, a valódi fordulópontot csak az 1733-as év hozta el, amikor Patachich Gábort kalocsa-bácsi érsekké nevezték ki.

2. A megújulás két alakjának életútja Kalocsára kerülésük előtt

A katolikus egyház a tridenti dekrétumokat csak nagyjából 200 éves késéssel tudta a felszabadult területeken végrehajtani.

2.1. A Német–Magyar Kollégium

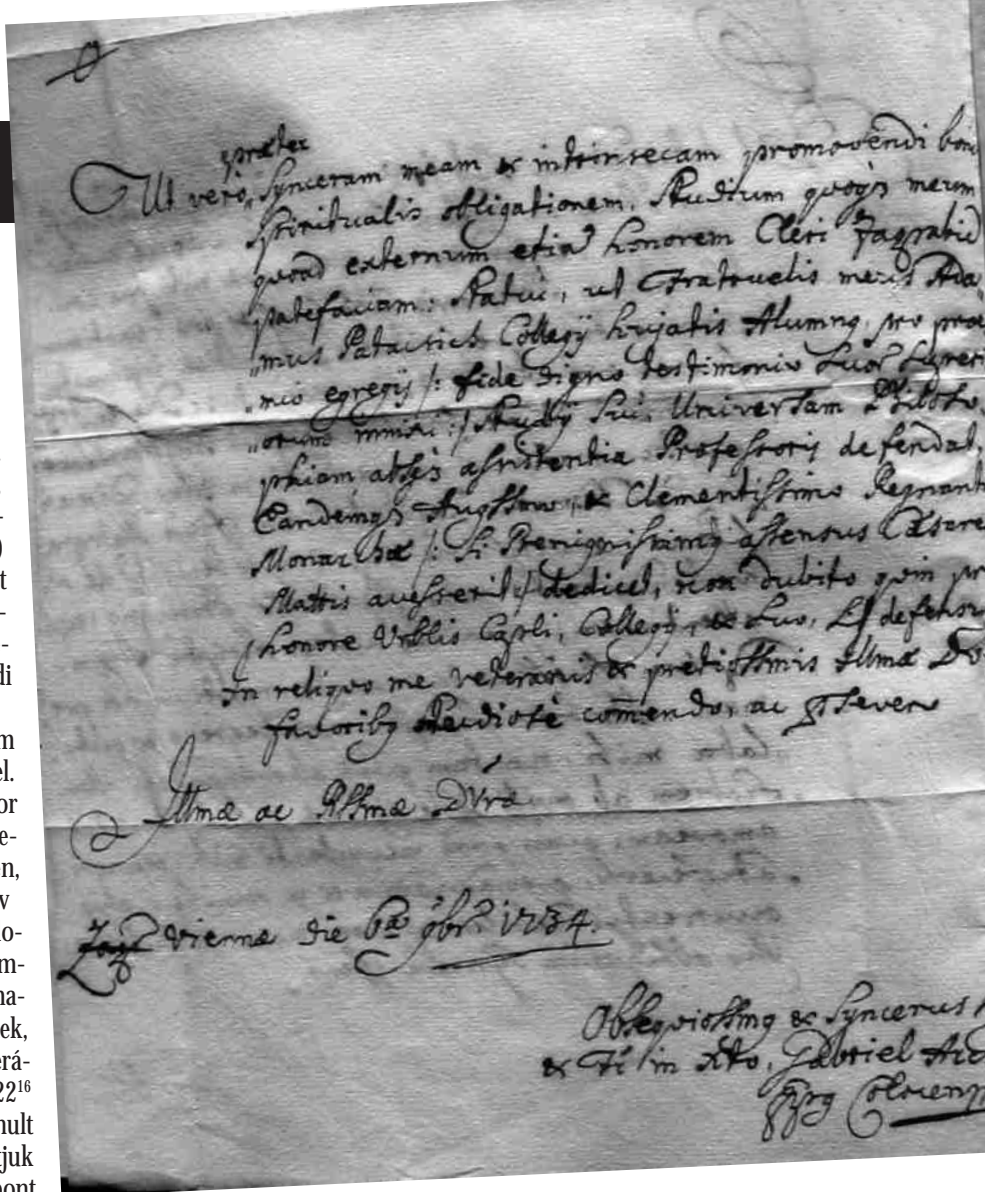
A megújulás kulcsfigurái azok a klerikusok voltak, akiknek nagy része a római *Collegium Germanicum et Hungaricum* növendéke volt. A kollégium mai formájában 1580-ban jött létre, a Loyolai Szent Ignác (1491–1556) által 1552-ben alapított *Collegium Germanicum*, ill. az egykori alumnus³ Szántó (Arator) István (1541–1612) jezsuita által 1579-ben alapított *Collegium Hungaricum* egyesülése révén. Az intézetet azzal a céllal alapították, hogy az *Urbs aeterna*ban jól képzett és katolikus szellemiségű papokat képezzenek ki. Az új alumnusoknak esküt is kellett tenniük, hogy a tanulmányaik végeztével hazatérnek, és otthon fogják a szolgálatukat ellátni. Jelentős tény, hogy a XVIII. század megyéspüspökeinek a fele Rómában tanult.⁴ A germanikus-hungarikus megyéspüspökök száma 52 (46%) volt a régebbi, 1770-es évek előtt alapított latin szertartású magyar egyházmegyékben és 6 (60%) az újabban, amelyeket Mária Terézia (1740–1780) alapított.

2.2. A két Patachich

Zajezdai gróf Patachich Gábor Hermann Antal (Gabrijel Herman Antun Patachich; 1708–1735-ig báró;⁵ 1699–1745⁶) és Zajezdai báró Patachich Ádám Sándor (Adam Aleksander Patachich; 1735-től báró;⁷ 1716–1784⁸) horvát fő nemesek voltak. A kutatások jelenlegi állása⁹ szerint a férőcsonk 1817-ben kihalt Patachich-család a XV. századra tudja magát visszavezetni, de egyes feljegyzések már 1370 körül ismerik az első ismert tagját. A család Gábor apja, Patachich III. Boldizsár (1663–1719) idején emelkedett fel, aki a bécsi udvarban hasznos szolgálataiért cserébe 1707-ben főispáni kinevezést,¹⁰ majd a következő évben bárói címet¹¹ kapott. 1709-ben megkapta a Zrínyiek főkonkallát (a neves főúr-család utolsó férfi tagja 1703-ban halt meg bör-

Részlet Patachich Gábor Branjug György zágrábi püspöknek írt egyik leveléből (Zágrábi Érseki Levéltár, NAZ EAE 81/106, Zágráb, 1734. november 6.)

tönben) hatalmas birtokokat.¹² Magyar feleségét I. gereci Geréczy Terézt I (ca. 1675–1722) 13 gyermeke született. Az egyházi hivatást választó családtagok közül kiemelkedik Boldizsár legkisebb öccse, Patachich IV. György SJ boszniai püspök (1703–1716), valamint Boldizsár a. I. Gábor (azaz György püspök unokaöccse), valamint III. Ádám (Boldizsár egyik bátyja unokájaként Gábor másodunokaöccse) kalocsa-bácsi érsekek. A család történetét kutatók számára az egyik legfontosabb korabeli forrás a zágrábi Országos és Egyetemi Könyvtár ritkaságai között rízt család krónika, a *Status Familiae Patachich*.¹³

Párhuzamosan követve Gábor és Ádám életútját, sok hasonlóságot fedezhetünk fel. A korábbi kutatásokkal ellentétben, Gábor minden bizonnyal a horvátországi Újlepenyén (Új-Lepenye, Novi Marof) 1699-ben, míg Ádám Károlyváros melletti Castel nev rezidenciájukon 1716-ban született. A lozó ai tézisek megvédése után (Nagyszombat¹⁴ és Bécs¹⁵) a római Collegium Germanicum et Hungaricum növendékei lettek, ahol az Örök Város különleges atmoszféráját szívták magukba. Gábor 1718 és 1722¹⁶ között, Ádám 1735 és 1739¹⁷ között tanult Rómában. A Kollégium kés bbi életútjuk szempontjából is fontos vonatkoztatási pont lett. Abban a megtiszteltetésben is részüik volt, hogy mindenszentek napján a Szentatya jelenlétében tarthatták az ünnepi prédikációt (1721,¹⁸ 1738¹⁹). Az unokaöcs, Ádám érdekl dött az irodalom iránt is, egy fontos itáliai kör, az Árkádia tagja lett Rómában,²⁰ ami a kés bbiekben is meghatározta mind m veltségét, mind kulturális érdekl ését. Miután megszerezték a teológiai doktorátust, és a Lateráni bazilikában pappá szentelték ket (1722²¹ és 1739²²), Gábor és Ádám is visszatértek Horvátországba, és azon nyomban plébánosok lettek. Gábor Varasd szabad királyi város (1723),²³ míg Ádám Verbovec családi birtok plébánosi teend it látta el (1739–1741).²⁴ Rövid id múlva mindketten zágrábi kanonoki kinevezést kaptak (1723²⁵–1733 és 1741²⁶–1759). Ezekben az években nemcsak egyházi, hanem különböz állami feladatokat is elláttak. Ádám a horvát-oszmán határon még katonai parancsnok is volt.²⁷ Gábor 30 évesen, 1729-ben szerémi püspök²⁸ lett (püspökké az elhúzódó konklávé miatt csak 1731-ben szentelheték²⁹), bár az egyházmegyét csak 1733-ig kormányozhatta. Az unokaöcs Ádámot életútjának hasonló szakaszán, 1751-ben a bécsi Udvari Kancellária egyházi tanácsosává és novi választott püspökké nevezték ki³⁰ (ez egy olyan titulus volt, amit Róma nem, csak a magyar királyok ismertek el, így püspökszenteléssel sem járt). Ádám 1759-ben kapta meg a váradi püspökséget³¹ (püspökké 1760-ban szentelték³²), amelyet aztán 17 évig kormányzott.

Patachich Gábor szerémi püspök csak 1731-ben vehette birtokba egyházmegyéjét. Új állomáshelyén elemi problémákkal kellett szembenéznie, mivel nem voltak sem papjai, sem székes-egyháza, sem káptalanja, sem rezidenciája, sem pedig anyagi for-

rásai, amivel elkezdhetne volna a munkát.³³ A családi örökségen túl az egyházmegyével együtt kapott prépostság jövedelmeit használta fel, illetve gyakran id zött zágrábi lakóhelyén (Kaptol)

A kalocsai Főszékesegyház (jobbról középen Patachich Gábor címere)

is, mivel a székvárosában, Újlakon (Ilok) nem állt rendelkezésére semmilyen megfelelő lakóhely. Egy kissé kegyvesztettnek érezte magát, mivel az Udvar nem bocsátott a rendelkezésére elegendő anyagi forrást. Patachich Gábor ennek ellenére csak két évet töltött el a szerémi püspökségben, mivel 1733. február 6-án III. (VI.) Károly (1711–1744) kalocsa-bácsi érsekké nevezte ki.³⁴ Kalocsán ugyanazt a munkát kellett újrakezdenie, amihez már el- z helyén is hozzáfogott.

Patachich Ádám hosszabb ideig volt Váradon, mint nagybátyja a Szerémségben. a váci püspökségre pályázott, Mária Terézia 1759-ben mégis váradi püspökké és bihari f ispánná nevezte ki. A Magyar Országos Levéltár dokumentumai között ma is megtalálható az az irat, amelyre a következő feljegyzés került: „Ich benenne Patachich zum Bischof von Großwardein³⁵ vagyis „Patachichot nagyváradi püspökké nevezem ki”.

A következő év elején érkezett meg székvárosába, Váradra, ahol folytatta a székesegyház építését és az ortodoxok katolizálását. A klérus képzésének reformjára vonatkozóan is voltak tervei, valamint egy hatalmas püspöki palotát is felépíttetett. A kultúra mecénása volt, így udvarában pezsgő kulturális élet folyt. A személye körül egy zeneszeret kb l és költ kb l álló „órkária” alakult ki. Palotaszínházát és zenekart m ködtetett, a hatvanas évek végét l azonban inkább a könyvtárának szentelte idejét, 7825 kötetet gy jtve össze. Kalocsa-bácsi érsekké 1776. március 8-án nevezte ki Mária Terézia.³⁶

Arról több legenda is kering, hogy miért kellett Váradról távoznia. A leginkább közkedvelt magyarázat szerint a királyn túlságosan is nagyra találta az új püspöki palotát, ezért megjegyezte: „Nagy ól ez egy disznónak, Excellenciás uram!” Mire Patachich így válaszolt: „Ketten is elférünk benne, Felség!” A püspök a legenda szerint csak egyetlen éjszakát tölthetett el az új palotában, majd távoznia kellett Kalocsára.³⁷ A másik feltételezés a túlságosan is pompás zenekari-színházi élet keltette megütközést említi az áthelyezés okaként.³⁸ A harmadik történet szerint, mivel Patachich elhívta Bécsb l az udvari karmestert, cserébe Mária Terézia elhelyeztette a püspököt.³⁹ Az igazság azonban minden bizonnyal ennél sokkal prózaiabb,⁴⁰ még ha lehetett is az udvar és Várad közt némi feszültség: a görög katolikusok a váradi latin püspök fennhatósága alá tartoztak, azonban nagy számuk miatt szükségesnek látták az önálló bizánci szertartású egyházmegye létrehozását. A váradi püspök útjában állt a terveknek, hiszen nem kívánt egy olyan tervvel egyetérteni, amely híveinek háromnegyedét érintette. Mária Terézia, kihasználva a székesegyház felújítását, Patachich Ádám Kalocsára érkezése után mindössze tíz nappal ki is nevezte az els váradi görög katolikus püspököt.

3. A központi intézmények újjászervezése

Az 1733-as év fontos dátum a kalocsa-bácsi f egyházmegye történetében. 207 év után Patachich Gábor volt az els , aki nem adminisztrálhatott párhuzamosan egy másik egyházmegyéjét, így volt az els olyan f pap 1526 óta, aki f egyházmegyéje területén rezideált. Bár el dje, gróf Csáky Imre bíboros belekezdett ugyan néhány reformba, de az tevékenysége csak sz k keretek

között mozoghatott, mivel egyúttal váradi püspök volt, valamint magas állami hivatalokat is viselt. Patachich Gábor f feladata azonban az érseki egyházmegye vezetése volt, amelyet rögtön a megérkezése után el is kezdett. A székvárosban akkor uralkodó állapotokról egy szemtanú így számolt be:

„Nincs székesegyháza, nincs káptalana, sem káptalani méltóságvisel i, sem kanonokjai, sem semmilyen jövedelme. A plébániatemplom egész klérusa két személyb l áll, a plébánosból, aki egyben általános helynök is, valamint egy káplánból.”⁴¹

Ami az új központi intézményeket illeti, hármat kell külön kiemelniünk: a szemináriumot, a székesegyházat és a káptalant.

3.1. A szeminárium

Patachich Gábor számára ennek felállítása t nt a legsürgesebb feladatnak. A Borromeo

Szent Károly pártfogásába ajánlott új intézményt véd szentjének ünne-

pén nyitotta meg, ugyanazon a napon, amikor a f egyházmegyet kánonilag a birtokba vette, 1733. november 4-én. Róma és Bécs csak néhány év múlva, 1735-ben⁴² és 1738-ban⁴³ ér sítette meg az új intézményt, az anyagi források hiánya sokkal nagyobb problémát jelentett. Az érsek 1735-ben Regulát adott az új intézménynek,⁴⁴ saját nagyszombati és római formációját véve alapul. Gábor érsek utódai egyszer bb szabályzatokat dolgoztak ki, és felépítték a szeminárium végleges helyét. Az unokaöcs, Patachich Ádámra várt a szeminárium újraalapítása érseki kinevezésével egy id ben, 1776. március 8-án,⁴⁵ és a rá következő évben néhány apró módosítás a szabályzatban.⁴⁶ II. József (1780–1790) idejében azonban minden tiltakozása ellenére legfels bb utasításra be kellett zárnia a szemináriumot.⁴⁷ Csak 6 évvel az érsek halála után nyithatták meg újra.

Kisapok az egész Magyar Királyság területér l érkeztek, néhányan még a határon túlról is. A növendékek nemcsak származás és anyanyelv, de erkölcs és intelligencia tekintetében is eltértek egymástól. Ebben a multikulturális környezetben a különböző kultúrájú és felfogású emberek közötti kommunikáció miatt fontos volt több nyelv ismerete. Egy 1778-as táblázat⁴⁸ szerint a tizenhat növendék közül csak hatan származtak a f egyházmegye területér l, volt köztük két bajai, illetve egy-egy kisap érkezett Akasztórol, Kalocsáról, Adáról és Zomborból. Kilencen a Magyar Királyság más részér l érkeztek (közülük egy Horvátországból), emellett volt a szemináriumnak egy cseh kisapja is. A beszélt nyelvek tekintetében még színesebb a paletta: a tizenhat növendék b l majdnem mindenki beszélt valamilyen szinten legalább két nyelvet (magyar, német, horvát, illír, szlovák, cseh). A szemináriumban eltöltött évek alatt szinte mindenkinek b vült a nyelvismerete.

A szeminárium léte javított ugyan a paphiányon, de minden kísérlet ellenére mégis találunk a szolgálatra alkalmatlan egyháziakat is. Valószínű, hogy Kállóczy Márton volt az els pap, akit Patachich Gábor érsek a f egyházmegyéje számára pappá szentelt, ám még csak egy év telt el, amikor az els gondok jelentkeztek, így át kellett helyezni.⁴⁹ Csátaljáról Fajsra került, de ott újabb gondokat okozott, így a hívek 1739-ben panaszt tettek papjuk ellen.⁵⁰ A vádak szerint például ordított a templomban,

A főszékeskáptalan újraalapításának emléktáblája a kalocsai főszékesegyházban (1738. augusztus 14.)

ritkán vezette maga a litániát, mivel szívesebben ment vadászni, szentelt víz helyett természetes vizet használt, nem akart egy haldokló asszonyt ellátni az utolsó kenettel, amíg az be nem zette az egyházi adót (párbér, *lecticale*), nem akart meglátogatni egy öregot, aki rövid idő múlva meg is halt. A Konzisztórium azt javasolta, hogy az „alkalmatlan és romlott lelkipásztor”⁵¹ örökre számot fektessen az egyházmegyéből. Sajnos később Akasztón találjuk, ahol újabb problémák léptek fel vele szemben.⁵² 1743-ban Kállóczyt végül végleg elbocsátották a szolgálatból.⁵³ Ez a sajnálatos eset jól szemlélteti az újjászülés nehézségeit.

3.2. A főszékesegyház

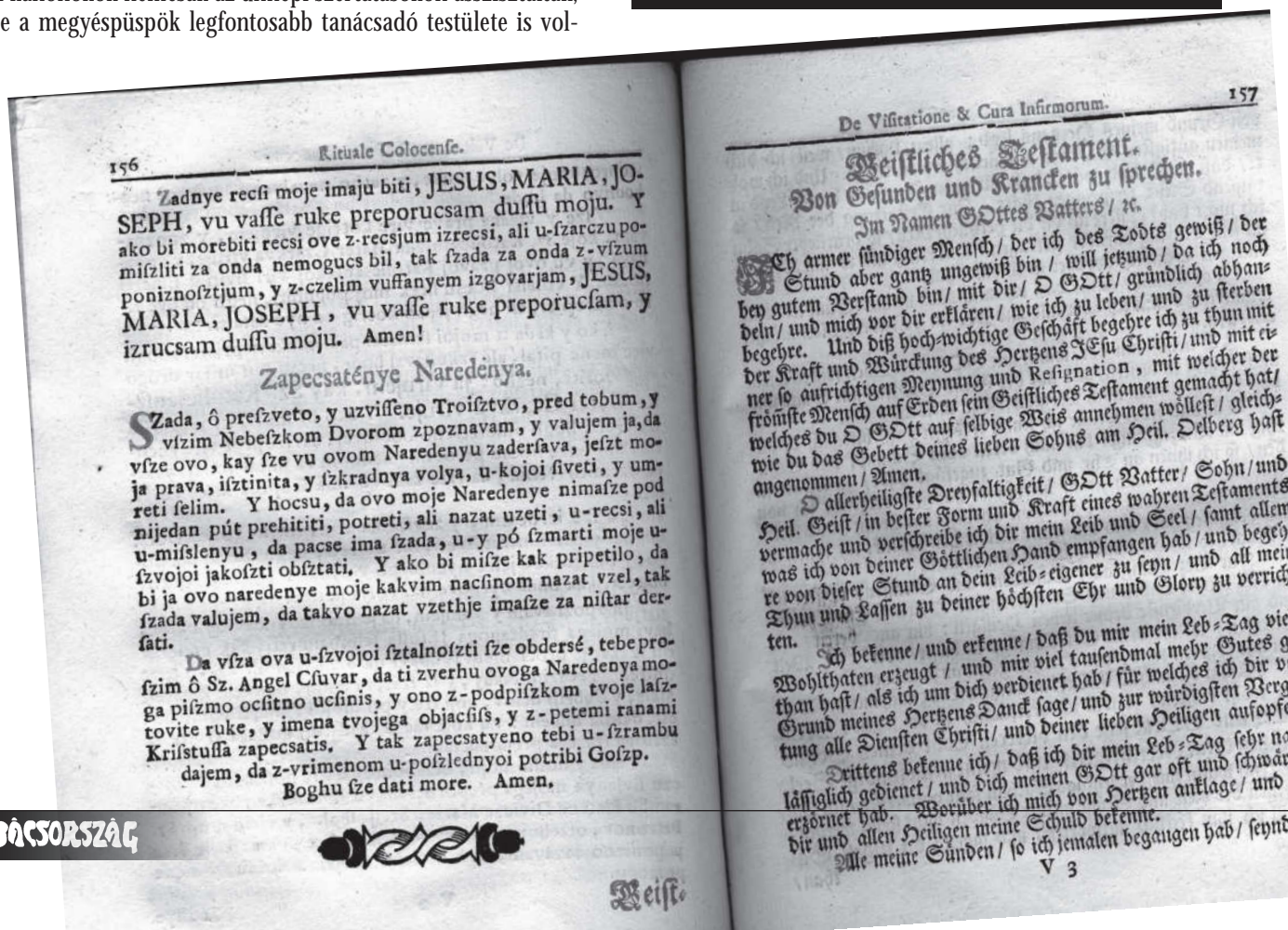
A székesegyház különleges liturgikus hely, a püspök méltóságának és a pápi szolgálatának a szimbóluma. Patachich Gábor szeretett volna egy új fő székesegyházat építeni, amely látható jele a tridentinumi egyházi szellemnek. 1735-ben tette le az alapkövet, az elkészült részeket pedig 1738. augusztus 14-én, a Nagyboldogasszony-napi búcsú el estéjén nyitotta meg.⁵⁴ Patachich Gábor saját kezfeljegyzése szerint délután három órakor vitték át környezetben a Sz. Zsuzsanna szobrát a kalocsai plébániatemplomból az épülő székesegyházba, ahol ünnepi vesperás keretében iktatták be az új kanonokokat. Másnap magyar és illír nyelven hangzottak el ünnepi beszédek, a búcsú mise szónoka pedig németül szólt a hívekhez. Sajnos a sz. Zsuzsanna mise lehetősége a fő székesegyház jövője szempontjából is lényegesnek bizonyultak. Patachich Gábor hasztalan reménykedett, hogy legalább elhunyt elnevezte, Csáky Imre hagyatékából folytathassa a munkát. 1741-ben fel kellett függesztenie az építkezést, ezután az utódok folytatták azt. Az unokaöcs, Patachich Ádám székfoglalását már egy lényegében elkészült fő székesegyházban ünnepelheték, még akkor is, ha az ünnepélyes konzekráció⁵⁵ csak 1816-ban történt meg.⁵⁶

3.3. A főszékeskáptalan

A kanonokok nemcsak az ünnepi szertartásokon asszisztáltak, de a megyéspüspök legfontosabb tanácsadó testülete is volt,

amely Magyarországon sajátos módon fejlődött (ennek a különleges fejlődésnek az emlékeztérzik ma is a sajátosan magyar kanonoki tisztségek: olvasókanonok, énekl. kanonok illetve rkanonok), és a káptalan állami feladatokat is ellátott (hiteleshely). Patachich Gábor újra akarta alapítani a káptalant. Ennek kapcsán maga tesz bizonyosságot lelkipásztori buzgóságáról egy 1738-as levelében, amelyben leírta, hogy Istenben bízva, egyedül csak attól lelkesülten kezdte el az újjáépítés nagy munkáját, hogy „si nullus incipiat, nullus finiet”,⁵⁷ azaz „ha senki sem kezd el, senki sem fogja befejezni”. Az anyagi nehézségek és a paphiány tudatában azonban a káptalan tervezésekor is csak egy kisebb, öt főből álló kanonoki testületet kívánt létrehozni. A fő székesegyház ünnepélyes újrainvitása- kor, 1738. augusztus 14-én csak négy új kanonokot iktatott be,⁵⁸ a nagypréposti stallum később került betöltésre. Az esemény emlékére készült emléktábla ma is látható a fő székesegyház oldalbejárata mellett. Róma és Bécs az új intézményt a szemináriummal együtt erősítette meg (1735⁵⁹ és 1738⁶⁰). Az első kanonokok egyúttal környékbeli plébánosok is voltak, még akkor is, ha ezt Róma általában véve tiltotta, mivel csak így juthattak elégséges fizetéshez. Az egyik stallumot már kezdett elfoglalni fogva egyesítették a kalocsai plébániával – ez így is maradt egészen a fő székeskáptalan 2006-os átalakításáig.⁶¹ A káptalan történetében a másik kulcsfontosságú esemény az unokaöcs, Patachich Ádám szolgálatának kezdetén történt, amikor Mária Terézia a szemináriummal együtt a fő székeskáptalant is újjáalapította 1776. március 8-án.⁶² Patachich Ádám ajánlata felülmúlta az udvar terveit, így az új káptalan már 10 stallumból állt és – kis változtatásokkal – áll mind a mai napig. Három évvel később a királyné a kalocsai fő székeskáptalan tagjainak a most is használatos ún. Toulouse-i Keresztet adományozta.

Részlet a háromnyelvű Kalocsai rituáléból (1738)

4. A lelkipásztorkodás

A török hódítás el tt az érsekség lakossága szinte kizárólag katolikus magyarokból állott. A XVIII. század elejére az elnéptelenedett plébániák nagyon kritikus helyzetbe kerültek.

4.1. Kezdetek a század első felében

Sok templom és plébániaépület gyenge és rossz minőségű anyagokból készült, felújításra szorult, nem volt elegendő liturgikus felszerelés és ruha sem a birtokukban. Ebben a helyzetben Patachich Gábor a lelkipásztori szolgálatának kezdetén, buzdítva klérusát és népét, azt írta: „Nem annyira fapapok van, mint inkább atyák”.⁶³ Nagy lelkesedéssel el is kezdte a munkát, vizitációkat tartott (1734, 1738),⁶⁴ megalapította Kecelt (1734)⁶⁵ és Császártöltést (1743).⁶⁶ Ezen túl létesített tíz plébániát.⁶⁷ Bácsalmás, Bácsújlak, Bezdán, Csátalja, Dunapataj, Dusnok, Gara, Jánoshalma, Kecel és Nemesnádudvar plébániáit. Kiadta az addig hiányzó, fontos és az egész érseki tartományra érvényes *Rituale Romano-Colocense*t (1738),⁶⁸ amely a latin mellett a területen beszélt három legfontosabb nyelven (magyar, német, illír) is tartalmazta a szertartásokat (ebben is kitűnik, hogy nem igaz a vád, hogy magyarosítani akart volna), kiadta az egyházmegyei statutumokat (1738).⁶⁹

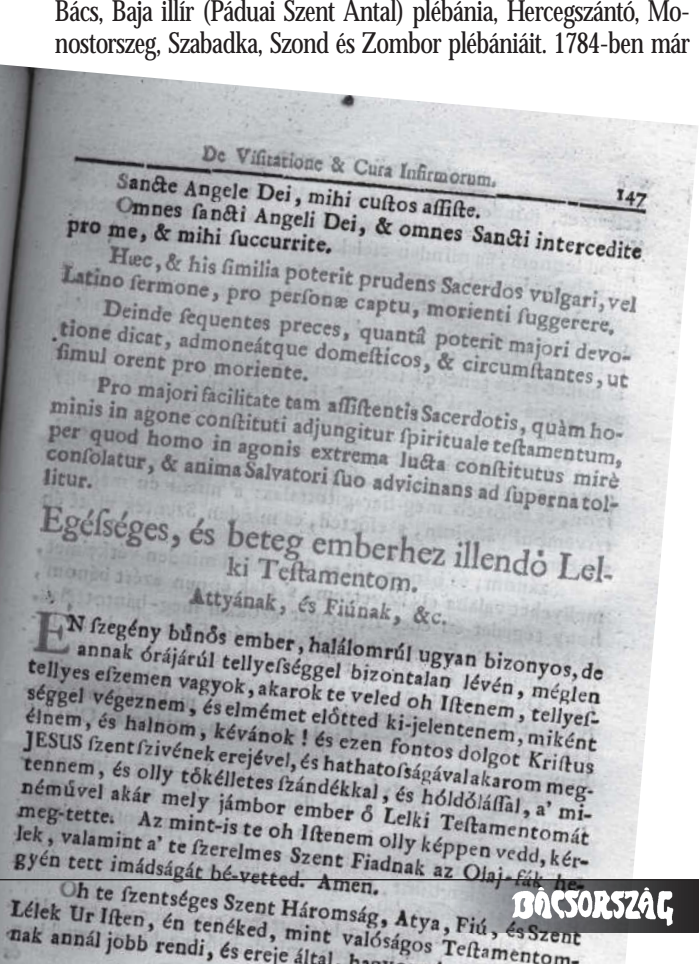
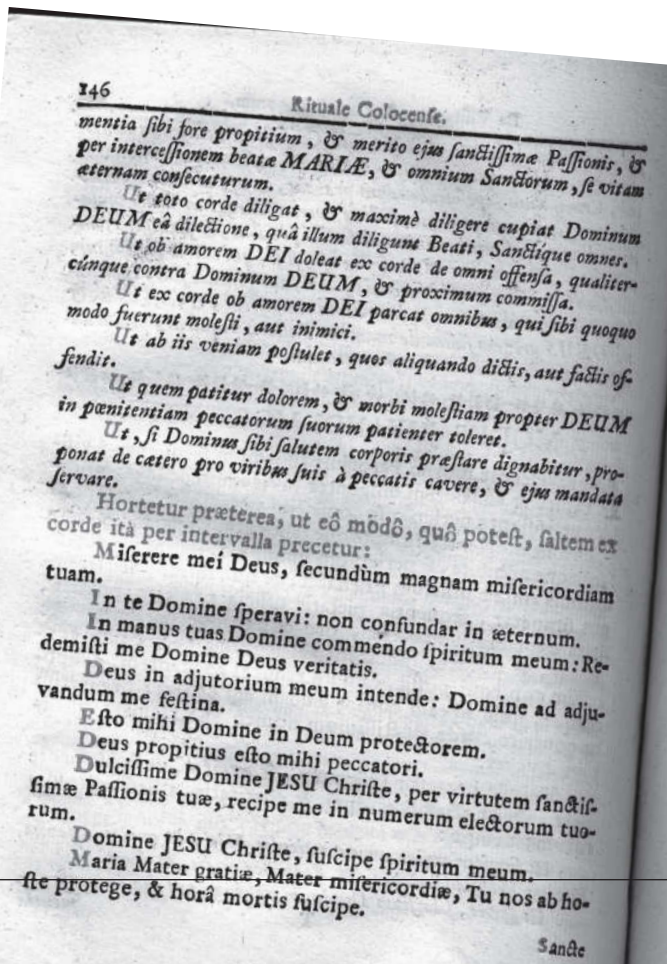
Patachich Gábor ezen a területen is nagy lelkesedéssel kezdett el munkálkodni, de a ferencesek ellenállása, a paphiány és a túl kevés anyagi forrás nagyon hátráltatták a munkát. Egy példa jól szemlélteti a nehéz helyzetet, amelyet az Egyházmegyei Konzisztórium jegyző könyvében találunk:⁷⁰ Gara első plébánosi beiktatásának története egy elég furcsa eset volt. 1735. augusztus 5-én történt, hogy Patachich Gábor ünnepélyesen bevonult Garára, hogy beiktassa az új plébánost. Korábban a falu a bajai ferences plébánia filiája volt. A nép ellenállt az érsek akaratának, kifejezve, hogy továbbra is a barátok lelki vezetését szeretné megtartani. A ferencesek is hamarosan megérkeztek Garára, és

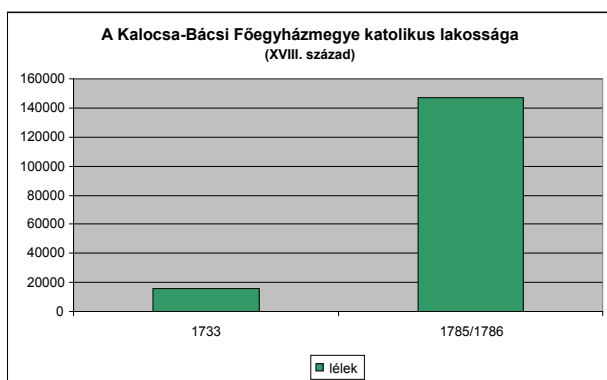
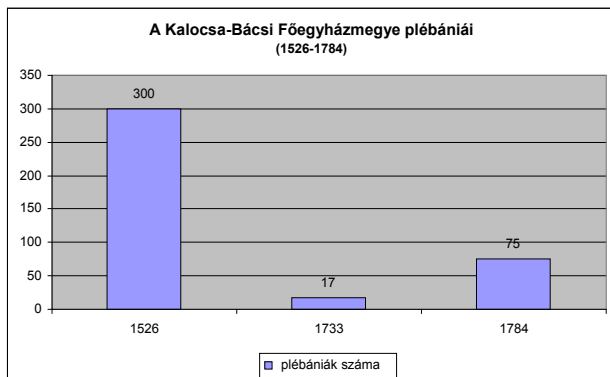
kis tiltakoztak az eljárás ellen. Patachich Gábor hasztalan kérte a népet a királyi akarat teljesítésére, így cselhez kellett folyamodnia. A falu véneit meghívta magához, és vendégül látta őket. Újra gyelmezette őket, poharaikba bort töltve „a lelkek a világi papság iránti jóakarátának megszerzése érdekében”.⁷¹ Így aztán a bor tette meg azt, amire sem a királyi akaratra hivatkozás, sem a fenyegetés és nem volt képes. Az ittas lakosok ellenállása semmivé foszlott, és nagy örömmel kiáltották illír nyelven: „Éljen a mi plébános urunk!”⁷²

Patachich Gábor utódai folytatták az újjászervezés nehéz feladatát. A fejlődést jól érzékelteti, hogy immáron fészeszerűségre kellett osztani az érseki egyházmegyét. Patachich Ádám idejében sebb volt és betegeskedett is már, amikor 1776-ban megkapta a kinevezését, az egyházmegyei intézmények azonban jól működtek, így kinevezték Kalocsa újkori történetének első segédpüspökét, az érsek pedig Budán működhetett. A második Patachich idejében nyomtatták az első egyházmegyei sematizmust, 1777-ben,⁷³ és tíz további plébániát alapítottak: Bácsbokod, Bajmok, Bajsa, Dávod, Felsőszentiván, Kishegyes, Martonos, Szenttamás, Tatabáza és Temerin plébániáit. A fegyházmegye elveszítette viszont két ruszin görög katolikus parókiáját, Bácskeresztúrt és Kucorát a körösi egyházmegye megalapítása (1777) miatt.

4.2. A terület fejlődése számokban

A század során a régió etnikai, földrajzi, gazdasági és vallási képe nagyot változott. Egy olyan multietnikumú és multikulturális közösség alakult ki ebben a régióban, amely a terület arcvonásait mind a mai napig mélyesen meghatározza. A török hódítás el tt az egyházmegyének egyes becslések szerint mintegy 300 plébániája lehetett.⁷⁴ 1733 elején az érsekségnek összesen 17 plébániája volt, tíz egyházmegyes pap szolgált kilenc plébánián, ezek:⁷⁵ Akasztó, Baja magyar (Szent Péter és Pál) plébánia, Bács, Dunaszentbenedek, Kalocsa, Fajs, Hajós, Miske, Sükösd és Újvidék. Csak egy helyen, Kalocsán működött káplán. A plébániák közül nyolcat láttak el a ferencesek: Bács, Baja illír (Páduai Szent Antal) plébánia, Hercegszántó, Monostorszeg, Szabadka, Szond és Zombor plébániáit. 1784-ben már

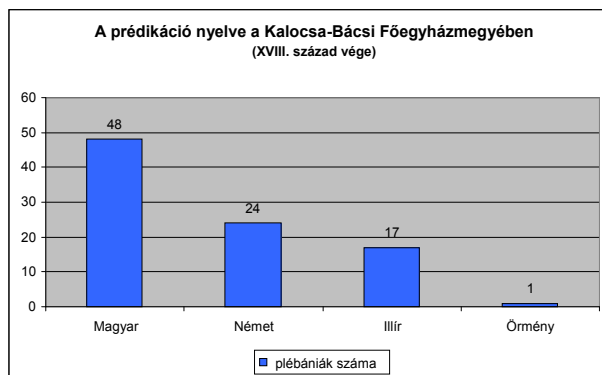
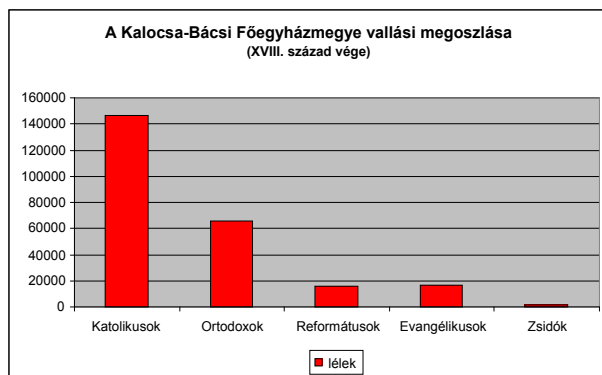
68 plébániát⁷⁶ vezettek egyházmegyes papok, a ferencesek csak három kisebb plébánián voltak – Dusnok, Palánka és Titel –, valamint volt Újvidéken egy kis örmény rítusú plébánia. Másik három alapítás ekkor még plébános nélkül volt: Bajsa, Szenttamás és Temerin. A nagyobb plébániák – Baja, Szabadka és Újvidék – három káplánra is jogot formálhattak.

Szabadka, amelyet akkoriban Szobotics, Szoboticz, Szobodka néven is ismertek, a főegyházmegye legnépesebb városa volt. Az 1733-ban készült felmérés⁷⁷ szerint a katonai közigazgatás alá tartozó Szabadkán kb. 800 katolikus pár lakott, évente 112 gyermeket kereszteltek és 21 esküvőt tartottak, valamint saját iskolamesterrel (tanítóval) is rendelkeztek. Katolikus lakosait a magyar szalvatoriánus ferences rendtartomány látta el. A város templomának Szent Mihály Arkangyal volt a patrónusa, amelyet éppen akkoriban kezdtek el kialakítani egy kaszárnyából. Azt is megjegyzi az összeíró, hogy a templom szilárd falú volt, és rendelkezett a megfelelő liturgikus felszereléssel, hiszen a század elején a szinte teljesen elnéptelenedett és ekkor újjáéled vidéken a legtöbb templom igen szegény volt, sövényből, vályogból, vagy ehhez hasonló anyagból épült, nádtetűvel, és tornya szinte egyiknek sem volt. (Még a Péterváradai Sándor, a későbbi újvidéki Segítő Szent Mária plébániatemplomáról is feljegyzte az összeírást végző, hogy bár a hívek adakozása révén téglából épült, de túl kicsi, átázik és szinte romokban áll.) A Szabadkához lelkipásztori szempontból tartozó plébániákban, Bácsalmáson, Mélykúton, Jánoshalmán is hasonló volt a helyzet: 17 katolikus pár tartozott a kamarabirtok Bácsalmás nádtetűvel, sövényből készült istentiszteleti helyéhez, amely még a kápolna elnevezésre sem volt méltó. A bajai birtok Mélykúton él 25 pár egy sövénykápolnát és egy ruszitikus imaházat használt. A kamarabirtok Jánoshalma volt kissé jobb helyzetben, mivel a templom legalább téglából épült, de nádtetűvel és bódvítésre is szorult, hiszen 87 katolikus pár lakott itt. Szabadka helyzete a század végére megváltozott: a fentebb említett plébániák akkorra régen önállóak lettek, az 1783-as kánoni vizitáció alapján⁷⁸ Szabadka, vagyis *Mariatheresiopolis* szabad királyi város az egyházmegye legnépesebb települése

11 600 katolikus lakossal. A ferencesek Szent Mihály temploma mellett megtaláljuk a város Avilai Szent Teréz tiszteletére épült új plébániatemplomát, de a felmérés említi az 1730–40-es évek pestisjárványai után épült Szent Rókus-kápolnát is. A város rohamos fejlődését jól mutatja, hogy 1798-ban 26 000 katolikus lakost számlálnak itt.

Hasonló számarányokkal találkozunk a terület egészén is: 1733 elején 14 343⁷⁹ felnőtt katolikus (magyar, illír és német ajkú) élt a főegyházmegyében, de a lakosok többsége ortodox délszláv volt. Ezen túl még néhány magyar református és szlovák vagy német ajkú evangélikus gyülekezet volt a területen. A II. József rendeletére készült 1785–1786-os állami népszámlálás, az ún. *Pfarrtopographie* szerint a katolikusok száma 146 794-re nőtt, a katolikus vallás pedig ismét a terület legnagyobb lélekszámú vallása lett.⁸⁰ A többi vallás képviselői sokkal kevesebben voltak: ortodoxok 66 108 (1791), a reformátusok csak 16 135 (1788) és az evangélikusok is 20 000-nél kevesebben lehettek (11 520 Bács vármegyében 1803-ban és 9427 Pest–Pilis–Solt megye Kalocsa alá tartozó részében 1812-ben). Izraelita vallásúak majd mindenhol jelen voltak, de csak nagyon kis számban: összesen 1300 hívőjük volt a Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területén (1216 Bács megyében 1787-ben, 74 a Pest–Pilis–Solt megyei és 24 a Csongrád megyei részeken 1785-ben).

A vallás és a nemzetiség között is vonhatóak bizonyos párhuzamok. Nagy vonalakban megállapíthatjuk, hogy a magyarok vagy katolikusok, vagy reformátusok voltak, a délszlávok egy része (mai fogalmaink szerint talán horvátok) katolikus, más részük ortodox (mai kifejezéssel talán szerbek), a német ajkúak, ill. a szlovákok vagy katolikus, vagy evangélikus vallásúak voltak. A környéken néhány katolikus cseh telep is élt, valamint még néhány görög katolikus rutén, illetve örmény rítusú katolikus örmény. Ha csak az 1874-es szemtelenség szerint létező katolikus plébániákat vesszük, beleértve az ekkor már megalapított, de a szemtelenségben még nem szereplő Bajsát, Szenttamást és Temerint is, megállapíthatjuk, hogy (beleértve a két- és háromnyelvű plébániákat is) 48 helyen magyarul, 24

A kalocsai érseki kastély, homlokzatán Patachich Ádám címerével

helyen németül, 17 plébánián illírül prédikáltak, illetve egy plébánia nyelve volt örmény.⁸¹

5. Az egyháziak és az állami hatalom

1526 előtt a kalocsa-bácsi érsekeknek nagyon fontos szerepük volt az állam életében. A XVIII. században feudumait újra birtokba vehette az egyház, azonban ténylegesen elvesztette lassan-lassan az állami befolyását. A változást jól jelzi az a tény, hogy az utolsó püspök királyi kancellár 1725 és 1730 között működött, ezután nem egyháziak töltötték be ezt a kulcsfontosságú tisztséget.

A püspökök a papi rend tagjaiként, de nemesemberként is tagjai voltak az Országgyűlésnek, amelyen belül más feladatokat is betöltöttek. Patachich Gábor 1741-ben Mária Terézia koronázásánál asszisztált.⁸² Várta az új uralkodót az országhatáron, illetve a koronázási szertartáson a kalocsa-bácsi érsekek szokásos feladatait végezte: Gábor érsek volt az új uralkodó első kísérelése a szertartáson, kérte fel Esterházy Imre hercegprímást (1725–1745) a koronázásra, a primással együtt vezette Mária Teréziát a trónhoz és együtt terítették rá Szent István palástját. Kivételesen a primás helyett vette le az új királynőn a koronát a prefáció⁸³ végén, az áldozás után helyezte vissza a fejére, valamint adta vissza neki a jogart. Ugyan az unokaöcs, Patachich Ádám idején is új uralkodót kapott Magyarország 1780-ban II. József személyében, de nem koronáztatta meg magát, és az Országgyűlést sem hívta össze. A kalocsa-bácsi érsekek emellett az akkori legfelsőbb bíróság, a Hétszemélyes Tábla (*Excelsa Tabula Septem-Viralis*) tagjai is voltak. Mivel a megyéspüspökök gyakran főispáni teendőköt is ellátták, a kalocsa-bácsi érsekek Bács

vármegye főispáni hivatalát viselték egészen 1776-ig. Patachich Gábornak a vármegyét még háborúk és pestis közepette kellett kormányoznia, az unokaöcs, Ádám a század végén azonban már nem kaphatta meg a tisztséget, mivel azt ettől kezdve nem egyháziakra bízták: az első világi főispán Futak gróf, a híres huszár tábornagy Hadik András (1710–1790) lett.

Patachich Gábor kissé ügyetlen politikus volt, ami néhány kevésbé sikerült döntésén is látszik. Ilyen volt a primással és Béccsel való összekülönbözése egy, aztán soha meg nem tartott zsinat összehívása miatt 1733–1734-ben,⁸⁴ Mária Terézia koronázási miséjével kapcsolatban a végzendő funkciók miatti konfliktus,⁸⁵ és a nádorral való vitája az 1741-es Országgyűlés alatt,⁸⁶ aminek következtében el is hagyta Pozsonyt. Patachich Gábor ügyetlensége talán annak tudható be, hogy nagyon fiatalon kapta meg az érseki kinevezést, és emiatt még nem rendelkezett azokkal a tapasztalatokkal, amelyek segítségével elkerülhette volna ezeket a feleslegesnek tűnő összetűzéseket, emellett feltehetőleg kolerikus természete is akadályozta.

Ugyanez nem mondható el az unokaöcs Ádámról, mivel az érseki kinevezése előtt különböző egyházi és állami hivatalokban szerzett tapasztalatot. Kalocsán már nem jutott neki igazi politikai feladat, viszont annál többet tehetett a kultúra és a nevelés területén. Ádám elnöke lett a Budai Egyetemnek,⁸⁷ része volt a Hittudományi Kar reformjainak kidolgozásában,⁸⁸ ezen kívül Kalocsára hozott egy jelentős könyvtárat, amely az egyik legnagyobb volt a korabeli Magyarországon: 1784-ben 18 992 kötetet tett ki.⁸⁹ Egész Európában ágensei voltak, akik könyveket vásároltak neki. Patachich Ádám olyan fontos személyiségekkel tartott kapcsolatot, mint a vatikáni levéltáros és későbbi bíboros Giuseppe Garampi (1725–1792), vagy a jezsuita teológus Fran-

cesco Antonio Zaccaria (1714–1795).⁹⁰ Emellett olyan fontos tudományos dolgokat írt, mint a – sajnos kiadatlanul maradt – latin–román⁹¹ vagy a latin–illír–német szótára,⁹² de megemlíthetjük klasszikus latinban megfogalmazott verseit is.⁹³ Könyvtára és kéziratai abban az érseki kastélyban nyertek végleges helyet, amelyet maga építtetett.⁹⁴

Az új rezidencia a f egyházmegyei tridenti-barokk megújulás beteljesedésének jelképe lett. Joggal idézte a korabeli üdvözl feliratot Katona István a két Patachich érsek f papi munkásságát summázva:

Jegyzetek

¹ Jelen tanulmány alapja most megjelent monográfiám: «Si nullus incipiat, nullus finiet» La rinascita della Chiesa d'Ungheria dopo la conquista turca nell'attività di Gábor Patachich e di Ádám Patachich, Arcivescovi di Kalocsa-Bács (1733-1784). Megjelent a Collectanea Vaticana Hungariae sorozat I/6. köteteként. Budapest-Roma-Szeged 2011. 374 o.

² A szuffragáneos (suffraganeus) egyházmegye fogalmával a VIII. századtól kezdve egy adott egyháztartományban (metropólia v. érseki tartomány) a metropolitának (érseknek) alárendelt egyházmegyéket jelölik, amelyek püspökeinek bizonyos kérdésekben az egyháztartományon belül szavazati joga (suffragium) van, illetve ezen egyházmegyek fölött a metropolita bizonyos joghatósággal rendelkezik. Vö. F. BERNARD, Suffragan. Lexikon für Theologie und Kirche (LThK). Kiadta W. KASPER, et al. Freiburg-Basel-Wien. A 3. kiadás átnézett különkiadása. 9 (2009) 1093sk.; Jelen esetben a kalocsa-bácsi érsek szuffragáneosai a jelzett egyházmegyek, illetve annak püspökei. A metropoliták joghatóságára utal az ókori eredetű, a pápa által adományozott pallium, azaz egy kb. háromujjnyi széles, fekete keresztelkel díszített fehér gyapjúszalag, amit a metropoliták vállra helyezve a liturgikus öltözképpel viselnek (lásd a mellékelt illusztrációkat Patachich Gáborról és Patachich Ádámról).

³ növendék (latin)

⁴ Vö. egyházmegyei névtárak; VEGHESŐ T., «Catholice reformare.» Ágoston Benkovich O.S.P.P.E. missionario apostolico, vescovo di Várad (1631-1702). Budapest-Roma 2007. (Collectanea Vaticana Hungariae II/2), Appendice II.

⁵ A bárói kinevezés: Bécs, 1708. július 25. Libri regii. Királyi Könyvek. 1527-1918. DVD-ROM. Szerk. VISSZ ZS., TROSTOVSKY G., NÉMETH I., TUZA CS., CSAVLEK J., MAGYARI G., NÉMETH Gy. Fotó CZIKKELYNÉ NAGY E., MICHELLER J.né, SZÉNÁSI J.né, Budapest 2006. 27.227; A grófi kinevezés: Laxenburg, 1735. május 21. Uo. 37.239.

⁶ Magyarlak (Mađarevo), 1699. május 3. (keresztség) – Bécs, 1745. december 5. Vö. Vatikáni Titkos Levéltár (Archivum Secretum Vaticanum, Vatikánváros; ASV) Archivum Concistorialis (Arch. Concist.), Processus Concistorialis (Processus Concist.), 117, fol. 748; Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (Kalocsa; KFL) I.1.c. Patachich Gábor, Bécs, 1745. december 5. Gábor érsek szülőhelye bizonytalan, azonban nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy Novi Marof, az akkori magyar névén Új-Lepenye a születés helye, ugyanis itt volt a családnak egy kúriája, ahol Gábor bátyja is született, a hely pedig akkor a magyarlakl plébániához tartozott. Nacionalna Sveučilišna Knjižnica (Zágráb; NSK) R 4086 Status Familiae Patachich... , fol. 96r; MAČEK, P., Rod Patačića od Zajezde. Rodoslovna rasprava. Zagreb 2004. 171., BRANKO, N., Ruševine zamkova na jugoistočnim obroncima Ivanščice. 110. In: Građevinar 56 (2004) 105-110. Magyarul is hozzáférhető a világhálón: Váromok az Ivánszcica hegység délkeleti lejtőin. Ford. SZATANÉK J.: <http://jupiter.elte.hu/aaacikkek2/059ivanszcica.htm> (2011. október 31.).

⁷ Laxenburg, 1735. május 21. Királyi Könyvek 37.240.

⁸ Hrnetić, 1616. február 18. (keresztség) – Kalocsa, 1784. július 19. Vö. ASV Arch. Concist., Processus Concist., 148, fol. 313; Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár (Kalocsa; KFK) Manuscriptum (Ms) 256. Diarium... Francisci Caroli Palma... 64sk.; Hrnetić ma Károlyváros (Karlovač) része, minden bizonnyal ezen a környéken született Ádám, feltehetőleg a Károlyváros mellett lévő birtokukon, amit Castel/Kastell-nak neveztek. NSK R 4086 Status Familiae Patachich fol. 5r. Az egykorú feljegyzések károlyvárosinak mondják.

⁹ MAČEK, P., Rod Patačića od Zajezde. Rodoslovna rasprava. Zagreb 2004.

¹⁰ Királyi Könyvek 27.141.

¹¹ Bécs, 1708. július 25. Uo. 27.227.

¹² A diploma: Horvát Állami Levéltár (Hrvatski Državni Arhiv, Zágráb; HDA) 752, Obiteljski Fond Patačić (OFP), 1. doboz, Bécs, 1709. szeptember 25.; Királyi Könyvek 27.219.

¹³ NSK R 4086 Status Familiae Patachich sive notitia illius universalis Honorifica, aequae ac Utilis ex Archivis et Documentis Authenticis desumpta, ac Vennae in hunc librum anno MDCCXXX redacta; A gyönyörű, 58 színes akvarellal is tartalmazó kódexet a Könyvtár a honlapján is publikálta: http://www.nsk.hr/Bastina/knjige/Status_familiae_Patachich/Status_familiae_Patachich.html (2011. október 31.); A képekkel illusztrált krónika szövegének van egy kéziratban megmaradt másolata is a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Levéltárában (Arhiv Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti, Zágráb; AHAZU): IV.c.31/430; Megjegyzendő, hogy mindkét példány érdekes adatokat tartalmaz a később történeletről is, mivel a családtagok tovább írták a krónikát egészen 1814-ig.

¹⁴ A Collegium Germanicum et Hungaricum Levéltára (Archiv des Collegium Germanicum et Hungaricum, Róma; ACGU) Historia (Hist.) 2, N. 58; Martiula et Acta Hungarorum in universitatibus

Nagybátyot és öccsét is a jószors óvja bizonnyal:

hogy, mit az s elkezdett, megkoronázza az utód.⁹⁵

A kalocsa-bácsi f egyházmegye példája is jól mutatja, hogy a török utáni katolikus megújulás id szaka volt a XVIII. század, amely a magyar egyháznak fellendülést és szilárd szerkezetet adott több évszázadra. A rezidencia befejezése azonban egyidej leg már a nagy korszak végét is jelezte, amely Magyarország déli részén fájdalmasan kés n kezd dött és fájdalmasan rövid ideig tartott. II. József uralkodása és a francia forradalom egy új korszak kezdetét jelezték. ♦

*Tóth Tamás a Pápai Magyar Intézet rektora Rómában.

studentium. 2. Roma, Collegium Germanicum et Hungaricum. I. Matricula (1559-1917). A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. I. Anyakönyv (1559-1917). Ed./Szerk. A. VERESS. Budapest 1917. (Fontes Rerum Hungaricarum. Magyar Történelmi Források. II.) 128sk.

¹⁵ KATONA S., Historia metropolitanae Colocensis Ecclesiae. Colocae 1800sk. [magyarul: KATONA I., A kalocsai érseki egyház története. Ford. TAKÁCS J., a ford. szakmailag ell. és s.a.r., az előszót és a kiegészítő jegyzeteket írta THOROCZKAY G., szerk. ROMSICS I. Kalocsa 2001-2003.] II. kötet, CLXXXIX. fejezet.

¹⁶ ACGU Hist. 2, N. 58.

¹⁷ Uo. N. 451.

¹⁸ Oratio Habita in Cappella Pontificia coram Sanctissimo Domino Nostro Innocentio XIII. Pontifice Maximo in Festo Omnium Sanctorum Prima Novembris Anni MDCXXI. a Gabriele Hermanno a Pattachich Libero Barone de Zajezda Croatia Dioecesis Zagradiensis, in Collegio Germanico et Hungarico pro Archi-Dioecesi Strigoniensi Alumno. XIII. Ince (1721-1724) jelenlétében. ACGU Hist. 488, foll. 80sk.

¹⁹ XII. Kelemen (1730-1740) jelenlétében. ACGU Hist. 2, N. 451.

²⁰ BITSKEY I., Hungariából Rómába. A római Collegium Germanicum Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés. Budapest 1996. (Italianistica Debreceniensis. Olasz Felvilágosodás és Romantica Kutatóközpont Monográfiák 2.) 177.

²¹ Nunzio Bacchari római vicerégens (1721-1738) szentelte fel 1722. április 4-én. ASV Arch. Concist., Processus Concist., 117, fol. 749.

²² Filippo Carlo Spada római vicerégens (1738-1742) szentelte fel 1739. december 20-án. Uo., 148, fol. 314.

²³ Zágrábi Káptalani Levéltár (Kaptolski Arhiv Zagreb, Zágráb; KAZ) 10a, 151sk.; IVANČAN LJ., Podatci o zagrebačkim kanonicima od godine 1193-1924. Kézirat a KAZ-ban. Zagreb 1912-1924. III., 753. Az is lehetséges, hogy Patachich már 1722 második felében megérkezett Varasdra, de ez már nem bizonyítható. 1722-t ír többek között a családi krónika is: R 4086 Status Familiae Patachich, fol. 75v.

²⁴ KAZ, 10a, 481.

²⁵ IVANČAN, III., 752sk.; MAČEK, 175.; Martiula et Acta, 129.; Vö. Királyi Könyvek 34.258.

²⁶ A dekrétum: KFL I.1.c. Patachich Ádám, kinevezési iratok, Zágráb, 1741. április 21.

²⁷ Prothocolla Generalium Congregationum Statuum et Ordinum Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. Zaključci Hrvatskog Sabora. Szerk. J. BUTURAC, et al. Zagrabiae/Zagreb 1960-1980. V., 283., 307sk., 340.; VI., 3.; VI., 99.

²⁸ III. (VI.) Károly (1711-1740) nevezte ki 1729. június 27-én. Királyi Könyvek 36.105.

²⁹ XII. Kelemen 1731. február 12-én prekonizálta. ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, 30, fol. 86; Valószínűleg Friedrich Karl von Schönborn, bambergi hercegérsek és würzburgi hercegpüspök (1729-1746) szentelte püspökké: „Non fui praesens, dum consecratus fui, auctori tamen ipsum consecratum fuisse ab Episcopo Herbilopolensi tunc temporis in hac Civitate morante.” Nikola Petričević zágrábi kanonok (1730-1756) tanúvallomása az 1733-as processzus során. ASV Arch. Concist., Processus Concist., 117, fol. 197r.

³⁰ A diploma: KFL VIII.1.b) Patachich Ádám, kinevezési iratok, Pozsony, 1751. július 30.; Királyi Könyvek 42.166.

³¹ Mária Terézia 1759. augusztus 29-én nevezte ki. Királyi Könyvek 45.92.

³² XIII. Kelemen 1760. január 28-án prekonizálta. A bulla: KFL VIII.1.b) Patachich Ádám, kinevezési iratok, Róma, Santa Maria Maggiore, 1759. január 28. ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, 35, fol. 251; Jó barátja, Christoph Anton Migazzi bíboros, bécsi érsek (1757-1803) és váci püspök (1756-1757, 1762-1803) szentelte püspökké Bécsben, 1760. március 9-én. KATONA, Historia metropolitanae, II., CCV.

³³ A helyzetét taglaló levele, amelyet a királynak írt, 1732. november 18-án érkezett meg a Kanceláriára. Magyar Országos Levéltár (Budapest; MOL) A 35 Conceptus Expeditionum, 1732. november, N. 103.

³⁴ Királyi Könyvek 37.8.; XII. Kelemen 1733. szeptember 28-án prekonizálta. ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, 30. Belehelyezés az érseki birtok javaiba 1733. február 12-én: MOL A 35 Conceptus Expeditionum, 1733. február, N. 24.

³⁵ MOL A 35 Conceptus Expeditionum, 1759. szeptember, N. 30.

³⁶ A diploma: KFL VIII. 1.b) Patachich Ádám, kinevezési iratok, Bécs, 1776. március 8.; Királyi Könyvek 50.81.; VI. Pius (1775-1799) 1776. szeptember 16-án prekonizálta. ASV Arch. Concist., Acta Camerarii, 38, fol. 156r.

³⁷ FODOR J.: «Nemcsak a bor vidámítja az ember szívét!» Papi anekdoták. Nagyvárad 2003. 131.

³⁸ ADRIÁNYI G., Patachich Ádám korának egyháztörténete. 14. In: Patachich Ádám éresek emléke. Zajezdai báró Patachich Ádám, kalocsai érsek (1776-1784) halálának 220. évfordulója alkalmából rendezett konferencia és kiállítás emlékkönyve. Kalocsa, 2004. november 17. Kalocsa 2005. Szerk. LAKATOS Ad. (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 4.) 11-14.

³⁹ BUNYITAY V.-MÁLNÁSI Ö., A várdi püspökség története alapításától a jelenkorig. Debrecen 1935. IV. 331.

⁴⁰ LAKATOS A., Patachich Ádám mint főpap – a nagyvárdi püspöki és a kalocsai érseki széken (1759-1784). 32-35 In: Patachich Ádám éresek emléke, 25-39.

⁴¹ Luzsénzsky István László, várdi püspök (1733-1734) vallomása az 1733-as processzus során. ASV Arch. Concist., Processus Concist., 119, fol. 199r.

⁴² KFL VIII. 1.b) Róma, Santa Maria Maggiore, 1735. november 30.

⁴³ Uo. Bécs, 1738. november 28.

⁴⁴ KFL I. 1.a. Nagyszeminárium a., házirend, Leges Seminarii, Kalocsa, 1735. november 5.

⁴⁵ A diploma: KFL VIII. 1.b) 5. Bécs, 1776. március 8.; Királyi Könyvek 50.86.

⁴⁶ A Regulát Kalocsán, 1777. augusztus 13-án adták ki. Az érseki Konzisztórium 1781. február 16-án vette vizsgálat alá. KFL I. 1.a. Nagyszeminárium a., házirend, Constitutiones Regulae Pro Seminario Cleri Colocensis 1777, 1781.

⁴⁷ WINKLER P., A papnevelés története a kalocsai egyházmegyében. Kalocsa 1934. (Árpád Könyvek 47.) 23sk.; Vö. KFL I. 1.a. Nagyszeminárium a., II. József rendeletei.

⁴⁸ KFL I. 1.a. Nagyszeminárium a., információ növendékekről 1778.

⁴⁹ KFL I. 1.e) A) 1. Protocollum Determinationum Venerabilis Consistorii Colocensis 1733-1745. 111sk.

⁵⁰ Az 1739. július 13-i ülés. Uo., 65-70.

⁵¹ Uo., 70.

⁵² 1742. június 17-20. Uo., 183-186.

⁵³ Vö.: KATONA, Historia metropolitanae, II., § III.71.

⁵⁴ KFL I. 1.e) B) 15. Sacrae Ordinationes, Consecrationes, Benedictiones et Caeterae Functiones Ecclesasticae 1734-1739, 123-129. Kalocsa, 1738. augusztus 14-16.

⁵⁵ Konsekráció (consecratio), (fől/meg)szentelés, azaz valami (pl. templom, oltár, harang) vagy valaki (pl. püspök, pap) Istennek történő szentelése, amihez krizmát (nagycsütörtökön szentelt különleges olaj) használnak. Templomot lehet konsekrálni (consecrare, fölszentelni) vagy benedikálni (benedicere, megáldani). A konsekráció sokkal ünnepélyesebb és krizmával történik.

⁵⁶ A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye Történeti Sematizmusa 1777-1923. Schematismus Historicus Cleri Archidioecesis Colocensis et Bacsensis 1777-1923. Szerk. LAKATOS A. Kalocsa/Coloczae 2002. (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 3.) 213.

⁵⁷ KFL I. 1.a. Capitulum, vegyes iratok, De iure Patronatus Canonico Colocensis Ecclesiae nominandi, 2. Patachich Gábor levele III. (VI.) Károlynak, Kalocsa, 1738. április 18.; KFL I. 1.a. Főszékesegyház, vegyes iratok, Kalocsa, 1738. április 18.

⁵⁸ KFL I. 1.e) B) 15. Sacrae Ordinationes, Consecrationes, Benedictiones et Caeterae Functiones Ecclesasticae 1734-1739, 123-129. Kalocsa, 1738. augusztus 14-16.

⁵⁹ KFL VIII. 1.b) Róma, Santa Maria Maggiore, 1735. november 30.

⁶⁰ KFL VIII. 1.b) Bécs, 1738. november 28.

⁶¹ Vö. a Klérus Kongregáció Dr. Babel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek (1999-) kérésére 2006. október 21-én kelt 20062625. sz. dekretuma.

⁶² Bécs, 1776. március 8. A diploma: KFL VIII. 1.B) Bécs, 1776. március 8.; Királyi Könyvek 50.85.

⁶³ KFL I. 1.c. Patachich Gábor, Pest, 1734. február 17.

⁶⁴ KFL I. 1.a. Visitatio canonica, Általános iratok, Prothocollum seu Liber Visitationis Dioecesis Bacsensis 1734; KFL I. 1.a. Visitatio canonica, Általános iratok, 1738. HEGEDŰS A., Patachich Gábor kalocsai érsek élete és restaurációs tevékenysége. Budapest-Kalocsa 2010. (METEM könyvek 69.) 46-47. Hegedűs Antal kitűnő, az 1950-es évek nehéz körülményei között írt, de ezért sajnos több fontos forrást feltárni nem tudó disszertációját adta ki a METEM, jelen tanulmány szerzőjének kiegészítő tanulmányával.

⁶⁵ A kontraktus 1734. április 22-én kelt, két miskei jobbágyt bízt meg a puszta benépesítésével, egyiküket, Dudás Andrást, a dokumentum név szerinti is megnevezi. BARTH J., Újranevesedés, a Kecelre költözök származási helyei. 95. In: Kecel története és néprajza. Szerk. BARTH János. Kecel 1984. 91-116.

⁶⁶ A telepítőlevél (litterae condensationales) Hajóson, 1743. augusztus 11-én kelt, a közsegalapító telepes, Schweibert Miklós számára adta ki az érsek. BANÁTI M., Huszonkét évtized az új hazában. Császártöltés község történeti adattára 1744-1964-ig. Kecskemét 1970, 40-45.

⁶⁷ A főegyházmegye egykori déli, nagyobbik része a jelenlegi Szabadkai Egyházmegye.

⁶⁸ Rituale Romano-Colocense, seu Formula Agendorum in administratione Sacramentorum et Caeteris Ecclesiae publicis functionibus rite obeundis observanda. Ac in usum Colocensis, et Com-Provincialium Dioecesium accomodata, et utilibus additamentis aucta. Autoritate, Opera, et Impensis Reverendissimi P. D. Gabrielis Hermanni Dominici Miseratione Divina Metropolitananae Colocensis, et Bacsensis Canonice unitarum Ecclesiarum Archi-Episcopi. Budae 1738.

⁶⁹ KFL I. 1.a. Visitatio canonica, Acta generalia, Statuta Dioecesis 1738. A forrást kiadta: BARTH D., Statuta Generalia (1738). Vallósság és mindennapi élet Patachich Gábor kalocsai érsek általános rendelkezéseinek tükrében. 155-165. In: Cumania 21 (2005) 141-173.

⁷⁰ KFL I. 1.e) A) 1. Protocollum Determinationum Venerabilis Consistorii Colocensis 1733-1745. 27-30.

⁷¹ Uo., 30.

⁷² Uo.

⁷³ Calendarium Archi-Dioecesanum Cleri Colocensis, et Bacsensis Ecclesiarum Canonice Unitarum ad Annum Jesu Christi MDCLXXVII. Pestini [1777].

⁷⁴ HEGEDŰS, 25.

⁷⁵ MOL C 38 Acta Cassae Parochorum, Archidioecesis Colocensis, N. 1, 1733, foll. 1-5.; KFL I. 1.a. Generalia de Achidioecesi, Pozsony, 1732. október 21.; 1733. március 13. MOL C 38 Acta Cassae Parochorum, Archidioecesis Colocensis, N. 1, 1733, fol. 8-10.

⁷⁶ Calendarium Archi-Dioecesanum Cleri Colocensis, et Bacsensis Ecclesiarum Canonice Unitarum ad Annum Jesu Christi MDCLXXXIV. Colocae [1784].

⁷⁷ MOL C 38 Acta Cassae Parochorum, Archidioecesis Colocensis, N. 1., 1733.

⁷⁸ KATONA, Historia metropolitanae, I., LX. 52.

⁷⁹ MOL C 38 Acta Cassae Parochorum, Archidioecesis Colocensis, N. 1, 1733, fol. 5.

⁸⁰ Magyarország történeti helységnévtára. Bács megye (1773-1808). Szerk. LELKE Gy. Budapest 2005; Magyarország történeti helységnévtára. Csongrád megye (1773-1808). Szerk. LELKE Gy. Budapest 2002; Magyarország történeti helységnévtára. Pest-Pilis-Solt megye és a Kiskunság (1773-1808). Szerk. SZASZKÖNE S. A. Budapest 1998.

⁸¹ KATONA, Historia metropolitanae, I., LXI.

⁸² KOLINOVICS G., Nova Ungariae Periodus, anno primo gynaeco-cratiae austriacae inchoata, sive Comitum Generalium... Budae 1790. 141sk., 152-158, 220-236.

⁸³ A prefáció (prefatio, bevezető, előszó) a szentmisében a kenyér és a bor átváltoztatását tartalmazó misekánont bevezető rész, amely egy harmas dialógussal kezdődik (Az Úr legyen veletek...), majd hálaadással folytatódik, befejező részében pedig az angyalok kórusához társítja a jelenlévőket. A prefációt közvetlenül a Sanctus (Szent vagy...) követi.

⁸⁴ Többek között: KATONA, Historia metropolitanae, II., CIII-CVII.

⁸⁵ KOLINOVICS, 220-236. A források a Te Deum himnusz éneklésének jogáról szóló vitát említik, mivel azt előrehaladott kora miatt a hercegprímás nem vállalta. Végül nem a rangsorban következő kalocsa-bácsi érsek, hanem Esztergom első szuffragáneusa, az egri püspök került ki a kontroverzia győzteseként. Lényegtelen presztízsvitának tűnik a dolog, de lehetséges azonban, hogy valójában a koronázási hálaadó mise végzésének jogáról volt szó – és ha így nézzük, akkor már nem is egy mellékes részletkérdés volt a vita tárgya.

⁸⁶ Uo., 540.

⁸⁷ KATONA, Historia metropolitanae, II., CCVII.

⁸⁸ KFL I. 1.a. Nagyszeminárium a., tanulmányi rend, 1777-1778-as évek.

⁸⁹ KÉKESI J., A kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár. 1784-1964. Kézirat a KFK-ban. Kalocsa 1964. 7.; A könyvtár jelenleg mintegy 150.000 kötetet számlál.

⁹⁰ KFK Ms 447.

⁹¹ KFK Ms 706/2 Lexicon compendiarum Latino-Valachicum complectens. Dictiones, ac phrases Latinas cum Valachia earum interpretatione; KFK Ms 706/1 Institutiones linguae Valachicae sive grammatica compendio exhibita.

⁹² KFK Ms 704 Dictionarium Latino-Illyricum-Germanicum.

⁹³ Patachich Ádám irodalmi tevékenységéről néhány éve jelent meg egy monográfia: TÓTH S. A., Rómából a pannon árkádiába. Budapest 2004.

⁹⁴ JERNYEI KISS J., Patachich Ádám és a kalocsai érseki rezidencia. In: Patachich Ádám éresek emléke, 67-70.; Winkler Pál és más szerzők a tervekét Oszwald Gáspárnak (1727-1781) tulajdonítják, azonban nem veszik figyelembe azokat a változtatásokat, amelyek Patachich Ádám megérkezése után történtek. JERNYEI KISS, A kalocsai érseki 270., 73. jegyzet; WINKLER P., A kalocsai érseki kastély és főszékesegyházi könyvtár története. Kalocsa 1932. (Árpád könyvek 43.) 21sk.

⁹⁵ KATONA, A kalocsai érseki egyház, II., 233.; A hajósi nyári rezidenciát Patachich Gábor építtette. Patachich Ádám idején, 1776-ban a feliratot a pallium és a bullák átadásának ünnepi eseményére készítették.